

Jan Neruda: Jazyk mateřský

Krásná, čistá, svatá řeč mateřská! Záhřevná jak samo slunce, a jako jaro i léto plodná a živná! Mělo by se jí vlastně říkati »druhá matka«. Když nás ta první opustí zklácena, nebo my když opustíme ji a vyjdeme do světa, ta druhá jde s námi a sprovází nás až k hrobu. Zahřívá naše srdce, řídí náš cit, vede náš rozum. Stále nám připomíná, co sprosté a nehodné, a poukazuje nás k tomu, co milého, jemného, šlechtného.

Stojí věru za tu práci, za veškerou, i nejvyšší naši péči ten náš mateřský jazyk český! Chválí-li sobě Němci na jazyku svém, že je neporušený, původní, od pravěku zachovalý, my můžeme nejplnějším právem totéž o češtině říci. A k tomu můžeme my dodati, že bohatství tvarné, vystihování veškerých nuancí myšlenkových je při češtině ještě daleko – daleko větší! Vskutku knížecí roucho, které dáno českému duchu! Věčně stejné, věčně měnivé ve své kráse – jako v přírodě to kypící jaro!

Hleďme my sobě své mateřštiny! V ní je vzdělanost naše. Ne podle Jan množství různých vědomostí, nýbrž podle toho, jak s větší či menší jasností umíme mysliti a myšlenky sdělovati, měří se nyní vzdělanost. Tu pak ovšem nestačí snad ona znalost mateřštiny, které jsme nabyli v rodině, nebo i ve škole: mateřštině třeba se doučovati po život celý. Čtením, posloucháním, jakkoli. Živoucí jazyk je živoucí les: má dle kraje, podnebí, atd. sice svůj odvěký, určitý ráz, ale změna je v něm taktéž věčna. Člověk se nikdy mateřštině zcela nedoučí. Je to jako s každou lidskou dokonalostí, a úkolem člověka jest, aby se dokonalosti alespoň co možná přibližoval.

Jazyk mění se, roste, množí, bohatne. Vzrůst a proměnu jeho máme my bedlivě střežit a chránit, k rozmnožování jeho máme dle všech sil svých přispívat. My Čechové máme velikou výhodu: jazyk lidový a jazyk písmový je u nás týž. Literatura může vážit přímo z národního ducha, z literatury může bohatství myšlenkové a tvarové přecházet přímo do lidu. *(Několik úryvků z fejetonu, květen 1890)*